

MAKTABDAGI ZIDDIYAT VAQTIDA O'QITUVCHINING PSIXIKASI. SOG'LOM MUHIT YARATISH

Usmonova Nilufar Abduraximovna

Payariq tumani MMTB ga qarashli 80- umumta'lim maktabi psixologi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada bugungi zamonaviy pedagog, uning imiji va psixologiyasi haqida so'z yuritilgan. Maktabdagi turli ziddiyatlarda o'zini namoyon etishi, psixikasi, qolaversa, jamoada sog'lom muhit yaratish tashabbuskorligi haqida ayrim mulohazalar bildirilgan.*

Kalit so'zlar: *pedagog, psixologiya, imij, notiqlik va navatorlik, tashabbus, sog'lom muhit.*

Bilamizki, pedagog faoliyatida psixologiyaning o'rni beqiyosdir. Chunki har bir pedagog dars o'tish jarayonida o'quvchilarining individual psixologik xususiyatlarini bilishi, yangi mavzuni tushuntirayotganda ham umumpsixologik qonuniyatlarni hisobga olgan holda darsni tashkil etishi ta'limning sifatiga ijobiy ta'sir etadi. Hozirgi jamiyatimizda o'qituvchining mustaqil ravishda bilimlarni egallab, o'z malakasini oshirib borishi bir tomondan o'qituvchilik faoliyatining borgan sari naqadar muvaffaqiyatli borayotganligini ko'rsatsa, ikkinchi tomondan muhim vazifa ekanligidan dalolat beradi. Chunki bu kechiktirib bo'lmaz jarayon shaxsni intellektual qashshoqlikdan qutqarib qoladi. Psixologik nuqtayi nazardan o'qituvchi doimiy ravishda o'z bilimlarini oshirish bilan shug'ullanishi zarurdir. Chunki o'qituvchilik mehnatining asosiy xususiyati ham shudir. Pedagog har doim odamlar orasida, u birinchidan, odamlarni ko'pdan beri qiziqtirib kelayotgan haqiqatni o'z qarashlari bo'yicha to'g'ri tushuntirib berishi lozim. Albatta, o'qituvchidagi bu tariqa qarashlar ko'p yillar davomidagi mehnat va hayot faoliyati jarayonida shakllanadi; ikkinchidan, o'qituvchining o'zi axborotlar olish uchun o'quvchilarga nisbatan cheklangan vaqt imkoniyatiga ega, uchinchidan, u o'ta tor doiradagi tengqurlari bilangina muloqotda bo'lish imkoniyatiga ega bo'lib, ko'pincha o'z kasbiga xos qiziqishlar bilangina cheklanib qoladi. Ta'limning barcha ko'rsatkichlari, Z.I.Kalmikovaning ta'kidlashicha, anglash tezligi, yangi vazifalar hal qilinishiga erishish mumkin bo'lgan aniq ma'lumotlar hajmi, uni bevosita hal qilishdagi bosqichlar soni, natijaga erishishga yordam beruvchi ma'lumotlar miqdori, shuningdek, masalani hal qilish uchun sarflangan vaqt miqdori, o'z-o'zining bilimini oshirish qobiliyati, ishchanlik va chiniquanlik darajasiga bogliq. Obqituvchining mustaqil bilim egallashi deganda, uning o'z bilimlarini doimiy ravishda kasbiy va umummadaniy axborotlar bilan toldirib, o'zining individual ijtimoiy tajribasini keng miqyosda doimo yangilab borishi tushuniladi. Odatda aksariyat o'qituvchilar mustaqil bilim egallash zarurligini tushungan holda, undan muvaffaqiyatli foydalanadilar. Buning motivlari odatda pedagogik faoliyat jarayonida o'qituvchi oldida yuzaga keladigan muammolarni anglab olish natijasida shakllanadi. Ko'p hollarda bunday motivlar «o'qituvchilarni qanday o'qitib va qanday tarbiyalash kerak?» degan xohish-istaklar tariqasida, fanning oxirgi yutuqlari, o'zining pedagogik mahoratini takomillashtirish ehtiyoji tug'ilishi

munosabati bilan shakllana boradi. Shu bilan birga yaqqol ko'zga tashlanib turgan ayrim hollardan ko'z yuma olmaymiz. Masalan, o'qituvchilar ommasining ma'lum qismi mustaqil izlanishda bo'lib, o'z bilim saviyasini oshirish bilan faol shug'ullanmaydi, malakasini oshirishga intilmaydi, ba'zilar muayyan bilimlar sohasida taraqqiyotdan butunlay ortda qolmoqdalar. Bunday o'qituvchilar o'sib kelayotgan yosh avlodning ta'lim va tarbiya taraqqiyotiga jiddiy zarar keltiradilar.

Zamonaviy o'qituvchi psixologiyasi o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi munosabatlarni rivojlantirish, o'quvchilarning o'zlashtirish qobiliyatlarini oshirish va o'qitish usullarini rivojlantirishga intiladi. Bu psixologiya yo'nalishiga asoslangan tadqiqotlar va qo'llanmalar o'qituvchilarni o'zlarini rivojlantirish, o'quvchilarni rag'batlantirish va o'zlashtirishga yordam beradi.

Maktabda sog'lom muhit yaratishda o'qituvchining o'rni juda muhimdir. O'qituvchilar o'quvchilarga o'zlarini o'z o'qituvchilar sifatida his qilishlari kerak, ularning o'zaro ahamiyatlarni tushunishlari va o'qitish jarayonida qatnashishlari uchun o'zlarini o'quvchilarning o'zaro aloqalarini rivojlantirishlari kerak.

Quyida maktabda sog'lom muhitni yaratishda o'qituvchining muhim vazifalari keltirilgan:

1. O'quvchilarni bilish va qabul qilish: O'qituvchi o'quvchilarni boshqarish va ularga o'zining qiziqishlarini va talablarini tushunish uchun birinchi navbatda o'quvchilarni tanish va qabul qilishda qatnashishi kerak. Bu, o'quvchilarning kishiligini, o'zaro aloqalarini va o'z-o'zini ifodalashlari uchun muhimdir.

2. O'quvchilarning o'z-o'zini ifodalashini ta'minlash: O'qituvchi o'quvchilarning o'zaro aloqalarini hurmat qilish va qo'llab-quvvatlash uchun o'quvchilarga o'z-o'zini ifodalashni o'rgatishi kerak. Bu, o'quvchilarning savollarini eshitish, ularga javob berish va ular bilan oo'zaro muloqotda bo'lishni qo'llab-quvvatlash orqali o'quvchilarning o'zlarini qalaylikda his qilishlari uchun muhimdir.

3. Qiziqishlarni o'rnatish va qiziqtiradigan o'quv-uslublarni qo'llash: O'qituvchi o'quvchilarga qiziqtiradigan o'quv-uslublarni qo'llash orqali o'quvchilarning darsga qiziqishini oshirishi va o'qish jarayonida qatnashishlarini rag'batlantirishi kerak. Bular o'quvchilarning amaliyotga asoslangan darslarga, o'yinlarga, ijodiy mashqlarga, tajriba olish vaqtlariga va interaktiv texnologiyalarga qo'shilishni o'z ichiga oladi.

4. Sog'lom muhitni ta'minlash: o'qituvchining muhim vazifalardan biri ham sog'lom muhitni ta'minlashdir. Bu o'quvchilarning o'rganish va o'zlashtirish jarayonida xavfsiz va sog'lom muhitda bo'lishini ta'minlashni o'z ichiga oladi. O'qituvchi o'quvchilarni kasalliklar va yaralanganliklardan himoya qilish, tarbiyalanish jarayonida himoya qilish va qonuniy rejalashtirishni o'rgatish uchun kerakli tadbirlarni amalga oshirishi kerak.

5. O'quvchilarni shaxsiy o'sishga rag'batlantirish: O'qituvchi o'quvchilarni shaxsiy o'sish va o'zlashtirishga rag'batlantirish, ularga qo'ng'iroq qilish va o'zlarining o'zining qobiliyatlarini oshirishlari uchun qo'llab-quvvatlash kerak. Bu, o'quvchilarga maqsad qo'yima, o'zlarini rivojlantirish va o'zlashtirish uchun o'zaro hamkorlik qilishni o'rgatishni o'z ichiga oladi. O'qituvchi o'quvchilarning maqsadlarini tushunish, ularning shaxsiy qobiliyatlarini aniqlash, ularga yuqori maqsadlar va intellektual rivojlanish uchun ilham berish va o'quvchilarga o'zlarining

xavfsiz va qo'lda qolishlari uchun qo'llanma va qoidalar yaratish bilan shug'ullanishi kerak.

Bular o'qituvchining o'rnini bilan bog'liq muhim vazifalardir, chunki o'qituvchi maktab muhitini to'liq tashkil etadi va o'quvchilarining o'sish va rivojlanish jarayonida katta ta'sirga ega bo'ladi. O'qituvchi o'quvchilarning o'zlarini sevgi, hurmat, qo'ng'iroq va qo'llab-quvvatga qarshi his qilishlari uchun o'zini va o'z o'qituvchilarini shug'ullanishini ta'minlashi kerak.

Zamonaviy o'qituvchilar, o'quvchilar bilan kommunikatsiya o'rnatishda bir nechta shakl va vositalardan foydalanishlari mumkin.

Hozirgi zamonaviy pedagog haqida so'z yuritar ekanmiz, avvalo, shuni ta'kidlash kerakki, uning imiji, psixikasi, qolaversa, muomala madaniyati, kasb mahorati yetakchi ahamiyatga ega. Turli ziddiyatlar yuzaga kelganda o'zini tutishi, hamkasabalari, o'quvchilari va ularning ota-onalariga samimiy va to'g'ri munosabat bildirishi zarur. Ma'nani yetuk va aqlan sog'lom o'quvchilarni tarbiyalashda jonbozlik ko'rsatishi muhim jihatlardan biridir. Notiqlik va navatorlik jihatlari aks ettirgan pedagoggina orqasidan yuzlab, hattoki, minglab yoshlarni ergashtira oladi. Pedagogning ma'lum ta'lim muassasida faoliyatini samarali tashkil qilishda uning psixologiyasining ahamiyati katta. Muassasadagi turli kelishmovchiliklarni bartaraf etishda bu yaqqol ko'zga tashlanadi.

Bugungi ta'lim tizimi yoshlarga bilim o'rgatishni emas, ularga yo'nalish berish, ya'ni bilimni egallash yo'l- yo'riqlarini tushuntirishni maqsad qiladi. Bu esa pedagogdan bag'rikenglik, xushmuomalalikni taqozo etdi.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, pedagog har tomonlama: aqlan, jismonan va ma'nani sog'lom bo'lishi, jamoada o'rnatilgan bo'la olishi lozim. Yetakchilik qobiliyatiga ega, zamonaviy metod va usullardan xabardor, insoniy fazilatlar egasi bo'lishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTAR:

1. Dilova N.G. (2021). Formative assessment of student knowledge-as a means of improving the of education. Scientific reports of Bukhara State University. 3:5, pp.144- 155.

2. Dilova H.G. (2018) Buyuk ajdodlarimizning ta'limotlarida mujassamlashgan o'qituvchi bilan o'quvchilar hamkorligining pedagogik xususiyatlari. Zamonaviy ta'lim. №3, 63-68 b.

3. WWW. Ziyonet.uz Ibragimova G.N. Interfaol o'qitish metodlari va texnologiyalari o'quvchilarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish. Monografiya. -T. "Fan va texnologiyalar", 2016.-77-b.